

A honismeret tanításának gyakorlata az izzófalvi Izsó Miklós Általános Iskolában

1. *Izzófalva* földrajzilag az Északi-középhegység területén, a Bükk és az Aggteleki-karszt között húzódó Borsodi-medencéhez illeszkedve fekszik. Gazdasági és kulturális szempontból régebben Kazincbarcika, Edelény és Miskolc városokhoz kötődött, mely kötődések napjainkra az ismert gazdasági és társadalmi változások folytán egyre kisebb jelentőséggel bírnak.

A minden iskolával szemben támasztott általános elvárások mellett az *Izsó Miklós Általános Iskola* a település lakóinak helyi szintű elvárásait is igyekszik kielégíteni, programjában helyet kapott az idegen nyelvek tanítása mellett a zeneoktatás és a számítástechnika is. Az 1-8. évfolyamú iskola közel 200 tanulóval, 15 pedagógussal önálló önkormányzati fenntartású általános iskolaként működik. Intézményünk korábban is ellátott körzeti feladatokat, s a városkörnyéki települési rendszer kialakulatlansága miatt mára spontán módon lett a környék településeinek központja. Évek óta szervezünk pedagógiai, szakmai tanácskozásokat, nyelvi, számítástechnikai tanfolyamokat, országos, megyei és körzeti vetélkedőket, képzőművészeti bemutatókat. Ezek a kistérségi iskolai, pedagógusai, érintett lakói nagy számban vesznek részt. Mindezek felül innovatív beállítottságú tantestületünk körzeti továbbképzési feladatokat is vállal. Az iskolai oktatáson túl meg akarunk felelni a helyi társadalom igényeinek, a tudás és az értékek közvetítésében látjuk szerepünket. Nevelőtestületünk úgy látja, az innováció nem jelentheti csupán a korszerű technika és a számítógépek használatát, sokkal inkább jelent *tartalmi modernizációt*, a műveltség tartalmának helyi átfogalmazását, amelyben helye van a hagyományok ápolásának is.

Intézményünk kollektívája 1995-ben ismerte meg *Kissné Király Piroska* kazincbarcikai pedagógus helyismereti programját. Az akkor készülő pedagógiai programunk fő céljához, a növendékeink személyiségének formálásához, a hagyományaink ismeretéhez, önismeretünk, azonosságtudatunk alakításához jó alapot, nagy segítséget jelentett e program. Körülményeinkből adódóan egyszerre kell elvégeznünk tanítványaink felzárkóztatását és a tehetséggondozást. Ezt a részcelt a fejlesztő program feladatává változtatta, s így segítette a megvalósításban. Rendszeres szakmai konzultációk, közösen kidolgozott programok kötik össze a Borsodi Műhely kooperatív iskoláit, s ez elvezet oda, hogy 12 iskola kidolgozta a *Honismeret – életmód* című kerettantervet.

Iskolánk *Izsó-műhely* néven öt éve tagja e kísérletnek, melynek keretében tanulóink községünk történelmi, földrajzi, irodalmi, néprajzi, életmódbeli hagyományait tanulmányozzák a drámapedagógiának a megjelenítéses és tapasztalásos tanulási módszereivel az átélés, a gyakorlati megvalósítás szintjén is. Ennek továbbfejlesztéseként tantestületünk kollektív továbbképzésen vett részt a multikulturális területen, majd etnikai programmal egészítette ki tervét, miközben újabb iskolákkal került kapcsolatba. Ezt a roma népesség magas aránya (45 % a tanulók körében) indokolja településünkön. Így iskolánk a megye közoktatási fejlesztési tervében Kazincbarcika mellett szakmai szolgáltató központként szerepel.

2. Programunk általános fejlesztési követelményeként tartjuk számon, hogy ismernünk kell hagyományainkat, szülőföldünk nemzeti értékeit ahhoz, hogy az egyetemes értékeket is megérthessük. A fejlesztő programban részt vevő pedagógus feladata megjeleníteni a helyi tervet témaköréin át az egyes korok emberének, gyermekének életmódját, elősegíteni a pozitív érzelmek belsővé tételét, újragondolni azok erkölcsi és közösségi tartalmát, hogy a gyermek morális alapon cselekedjék napjaink történeiseiben. E programterv összhangban van a NAT követelményeivel, tantárgyrendszerével, tantervi moduljaival, kiegészíti azokat a helyi sajátosságokkal, amely nélkülözhetetlen a gyermek szűkebb pátriájának megismerésében, azonosságtudatának, toleranciaképességének kialakulásához, a másság elfogadásához. A hagyományismeret, hagyományörzést a művészeti (irodalom, képzőművészet, népdal, népi játékok, népművészet) és a foglalkozási (mezőgazdaság, bányászat, feldolgozó ipar) ágakon keresztül valósítjuk meg.

A Nemzeti Alaptanterv megfogalmazza a korszerű műveltség követelményeit, amelynek az oktatás valamennyi elemében jelen kell lennie. Ezek: *hon- és népismeret* (a városi-falusi élet

jellemzői nemzeti kultúránkban, nemzettudat, történelmi, kulturális vallási emlékek, hagyományok), *kapcsolódás Európához* (az egyetemes emberi kultúra ismerete, a különbözőségek megbecsülése) és a *kommunikációs kultúra* (a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció egyéni, társas érték).

A fejlesztő program témái a következőképpen jelennek meg a tantárgyi rendszerben. A 2. évfolyamon magyar, ének, rajz, a 3. évfolyamon magyar, ének, rajz, környezet, a 4. évfolyamon magyar, ének, rajz, környezet, technika, az 5-6. évfolyamon történelem, magyar, technika, néprajz, ének, a 7-8. évfolyamon magyar, történelem, földrajz, ének, néprajz, technika.

3. A fejlődés-lélektanból ismeretes, hogy gyermekeink főbb jellemzői ebben az életszakaszban az érzelmi kiegyensúlyozottság, az élményekkel járó érdeklődés és az örömszerzés utáni vágy. Érdeklődésüket elsősorban az őket körülvevő környezet, az otthon, a szülőföld, a család köti le. Fokozatosan válnak alkalmassá bonyolultabb fogalmak alkotására, következtetések elvégzésére, történelemszemléletük megalapozódására. Játékos módon tudatosítható, hogy az önfenntartás, az elért szükségletek újakat ébresztenek az ember társas szükségleteiben. Igénye, hogy harmonikus emberi környezet, befogadó légkör vegye körül, megoszthassa gondolatait, majd elérje a teljesítményből fakadó sikert, az önmegbecsülést, s eljusson az önmegvalósítás igényéhez. Közben fejlődik kifejező, improvizációs és empátiakészsége, mely a motivált cselekvéssel is biztosítva van.

Fejlesztő programunk egyik alkalmazott módszere a *dramajáték*, a játékos ember megnyilvánulása. A megjelenítés módja a gyermek és a nevelő kölcsönös viszonyán alapszik. Az interakció sajátossága a jelenidejűség, mert „itt és most” nyilvánul meg. A történelem időszalagán haladva kreatív játékok sorozatával jut a gyermek újabb és újabb ismeretekhez. A gyűjtőmunka – főleg ha helyi vonatkozású – serkenti érdeklődésüket. A sikerélmény megszerzésének további eszköze a *tevékenykedtetés* (pl. a bábkészítés, gyurmázás, faragás). A bábozás érzelmi- és képzeletfejlesztő, gátlásfeloldó, önbizalmat erősítő, szokincs- és beszédfejlesztő, a szépérzék javító foglalatosság.

Alaptantárgynak a hon- és népismeretet tekintjük, bár nem tudtuk az órarendet úgy összeállítani, hogy mindig, mindenütt ez legyen az első óra. Az egyeztetések elvégzése után közösen terveztük meg a témákat, jelöltük ki a közös célt és követelményt. A témánkénti célmeghatározáson túl szeretnénk elérni, hogy olyan készségeket és képességeket fejlesszünk ki a gyermek személyiségében, amelyekre az általános iskolák elsősorban a racionalitást középpontba helyező jellegüknél fogva nem képesek. Ezek: az érzékszervek munkára szoktatása, a ritmusérzék fejlesztése, megőrzése, újratemtése, a fantázia felhasználása, az önismeret kialakítása.

Bizonyított tény, hogy minden felkelti a tanulók érdeklődését, ami nem megszokott, hanem újszerű, ezért az így megszerzett ismereteik tartósabbak. A helyismereti órák tanegységei, munkaformái, módszerei merőben eltérnek a „hagyományos” tanítási óráktól; a témák más-sága sikert biztosít. Az ismeretek, tárgyi emlékek gyűjtésének azonban csak akkor van értelme, ha a célt segítik, ezért tudatos tervezéssel kell meghatározni a tevékenységek tartalmát, arányait, mennyiségét. Az órák anyagának épülniük kell egymásra, szükséges a tantárgyi koncentráció. Előterbe kerül az irodalom, amelynek óráin feldolgozzuk az új ismereteket, erre kapnak a tanulók gyűjtőfeladatot. Szorosan kapcsolódnak azonban hozzá az ún. „rejtett tárgyak”, mint az ének, a rajz, a környezetismeret és a technika. Teljesen összefonódnak a „fő” tantárggyal, s az ott szerzett ismeretek gyakorlati megközelítése itt valósul meg.

4. Több éven át végzett munkánk gyakorlati tapasztalatai szerint egy újszerű gondolkodásmód jelent meg, erősödött a komplexitás, a tantárgyi rendszer koncentrációja. Az új tudáselemek következtében kedvező eredmények mutatkoznak a helyi hagyományok ápolásában, a szülőföld iránti szeretet elmélyítésében. Fokozottabban fejlődött a tanulók esztétikai érzéke. Az érdeklődés felkeltésével, a tanulók tevékenykedtetésével a személyiségfejlesztés új eszközeit alkalmaztuk. Az erkölcsi értékek közül kiemeljük az összetartozás tudatát, a munkamegosztást, az empátiát, az alkotni vágyást, a versenyszellemet. A gyermeki aktivitásra ösztönöztek az új módszerek: a tapasztalásos tanulás, a könyvtárhasználat, a lexikonismeret, valamint a család, az idősebb nemzedékek bevonása az érdeklődés kielégítésében.

A közös tevékenység eredményének tekintjük a természeti és társadalmi környezettel kiépített tudatos kapcsolatot, a kommunikáció különböző formáinak alkalmazását, az interakció tudatosságát, a jelenidejűségből és látható eredményekből fakadó sikerélményt.

Mіндеzt szem előtt tartva dolgoztuk át tantervünket, s beleépítettük azokat a szimbólumokat, amelyek könnyen aktualizálják a csoporthoz való tartozás tudatát, így erősítve a borsodi régió csoportkohézióját, az országon belüli vitalitását.

Csontos Jánosné

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az Anyanyelvpolók Szövetsége, a Honismereti Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Olvasószolgálati Szekciója és a Magyar Művelődési Társaság

*„Szorítva könyvem kebelemre,
Nevetve nézek ellenemre”*

címmel pályázatot hirdet. A pályaművek maximum 10 oldal terjedelműek legyenek.

A pályázatok tartalmazzák az alábbi szempontok valamelyikét, vagy akár mindegyikét:

- *Első olvasmányélményem, amely megszerettette velem a könyvet.*
- *Mely könyvek és miként szerettették meg szülőföldem, lakóhelyen történelmét, népét, táji, természeti világát?*
- *Mely könyvek és miként hatottak anyanyelvemre, szókincsemre, stílusomra?*
- *Mit jelentett számomra a könyv személyiségem alakulása, gondolkodásom, magyarságom szempontjából?*

A legjobb munkákat könyvjutalomban részesítjük, valamint megjelentetjük önálló kiadványban, illetve közöljük az Édes Anyanyelvünk, a Szín és a Honismeret című folyóiratokban.

Beküldési határidő: 2001. szeptember 30.

Beküldendő a Honismereti Szövetség címére: 1370 Budapest, Pf. 364.

a meghirdető szervezetek